

شناسایی عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش آموزان در مقطع متوسطه مناطق عشایر شهرستان ماهنشان

صدیقه مظفری قره‌بلاغ، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

مهدی چراغی* - استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

تاریخ دریافت: ۳۰ تیر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۵ مهر ۱۴۰۱

چکیده

مقدمه: کسب دانش، نقطه آغاز رشد و تکامل انسان‌ها و حرکت جوامع به سوی توسعه پایدار است. به همین جهت در جوامعی که در دنیای امروز از نرخ تحصیلات کمتری برخوردارند با مشکلات بیشتری روبه رو هستند و حرکت آنها به سوی پیشرفت کندتر است.

هدف پژوهش: این پژوهش با ضرورت توجه به شناخت عوامل مؤثر بر افراد بازمانده از تحصیل در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه مناطق عشایر شهرستان ماهنشان استان زنجان تنظیم شده است و هدف اصلی آن شناسایی عوامل مرتبط بر ترک تحصیل این دانش‌آموزان می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: نوع تحقیق کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق دانش‌آموزان بازمانده از تحصیل در نواحی عشایر نشین شهرستان ماهنشان می‌باشد که ۱۲۷ دانش‌آموز ترک تحصیل کرده به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) و جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون فریدمن) استفاده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش شامل مناطق عشایر نشین شهرستان ماهنشان می‌باشد.

یافته‌ها و بحث: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، عوامل اقتصادی با مقدار ویژه ۵/۱۰۹ و درصد توجیح ۲۵،۵ درصد مهم‌ترین عامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان مناطق عشایر نشین استان زنجان می‌باشد. همچنین نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد، بالاترین میانگین مربوط به بعد آموزشی و اقتصادی و کمترین مربوط به ابعاد فردی و خانوادگی می‌باشد. همچنین با توجه به آماره آزمون و سطح معناداری تفاوت معناداری بین میانگین رتبه‌های شاخص‌ها وجود دارد.

نتایج: عدم امکانات و تسهیلات مطلوب آموزشی یکی دیگر از عوامل مؤثر در ترک تحصیلی دانش‌آموزان است. کمبود معلمان مجرب و توانا در انتقال مطالب و موضوع‌های درس به دانش‌آموزان، وجود ضعف در روش‌های تدریس و تکیه بر محفوظات، تراکم جمعیت در کلاس، فشردگی برنامه‌های درسی و کمک آموزشی، دوری مدرسه از محل سکونت و ده‌ها مسئله دیگر در مورد شرایط نامطلوب آموزشی و همچنین امکانات و تسهیلات تحصیلی نامناسب، از عوامل قابل توجه در ایجاد ترک تحصیلی است.

کلیدواژه‌ها: ترک تحصیل، توسعه انسانی، فقر، مناطق عشایر، شهرستان ماهنشان.

مقدمه

اهمیت فزاینده مهارت‌ها و شایستگی‌ها در اقتصادهای پیشرو امری غیر قابل کتمان می‌باشد که در این میان آموزش رسمی نقش مهمی در تحقق آن دارد (Choi & Calero, 2018). در این میان، همواره دغدغه اصلی جامعه و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، جذب تمامی واجب‌التعلیم‌ها به نظام تربیتی و حفظ آنها در نظام آموزشی برای گذراندن مقاطع تحصیلی است (بلوچ زهی، ۱۳۹۵).

کسب دانش، نقطه آغاز رشد و تکامل انسانها و حرکت جوامع به سوی توسعه پایدار است. به همین جهت در جوامعی که در دنیای امروز از نرخ تحصیلات کمتری برخوردارند با مشکلات بیشتری روبه‌رو هستند و حرکت آنها به سوی پیشرفت کندتر است. یکی از معیارهای رشد و توسعه، باسوادی و توزیع مناسب امکانات و فرصت‌های برابر آموزشی در میان قشرهای مختلف اجتماع در راستای تحقق عدالت آموزشی است (Arefinejad & Torani, 2017).

ترک تحصیل یکی از معضلات آموزش در جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه می‌باشد، به همین علت در طی سه دهه اخیر مطالعات مختلفی در مورد علل شکل‌گیری و اثرات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی ترک تحصیل دانش‌آموزان انجام شده است (Marquez-Vera et al., 2013; Orellana et al., 2021; UNESCO, 2021).

نمونه‌ای از این وضعیت در کشورهای OECD است که در آن میزان ترک تحصیل از ۳۵ درصد در سال ۲۰۰۵ به ۶۴٫۵ درصد در سال ۲۰۱۸ افزایش یافت و در کشورهایی مانند لوکزامبورگ، مجارستان، سوئد، چک جمهوری و اسلواکی این نرخ بالاتر از ۷۰ درصد بود (OECD, 2018). در آمریکای لاتین این آمار نزدیک به ۵۴ و رو به افزایش می‌باشد (Becerra, 2020).

ترک تحصیل کنندگان نه تنها به خیل بی‌سوادان بیکار جامعه می‌پیوندند، بلکه ناکامی در تحصیل باعث می‌شود هزینه‌ی تحصیلات همگانی آموزش و پرورش افزایش یافته و گرانی آموزش سرانه در برخی کشورها به طور چشمگیری محسوس شود. با ادامه‌ی روند بازماندگی از تحصیل، سیل عظیم نیروی کار بی‌مهارت که فرصت تجهیز خود را نیافته‌اند، در سال‌های آتی افزایش می‌یابد و حلقه‌های تو در تو فقر را شدت می‌بخشد. هزینه‌هایی که برای تحصیل یک فرد در نظر گرفته شده است در نیمه راه، بی‌آنکه نتیجه‌ای حاصل کرده باشد می‌سوزد. سرخوردگی‌های تحمیل شده به افرادی که به واسطه‌ی بازماندن از تحصیل در حاشیه‌ی گروه‌های اجتماعی قرار گرفته‌اند، منجر به ابراز خسونت، آسیب‌زایی، ایجاد ناامنی و مشکلات بی‌شماری می‌شود که همه حاصل توقف سرمایه‌های انسانی در نیمه‌ی راه هستند (اسحاقی، ۱۳۹۲).

مسئله‌ی بازماندگی تحصیلی در نظام آموزش و پرورش در بسیاری از کشورهای جهان سوم به شکل حاد، مطرح است. بر خلاف تصور موجود، منابع و امکانات بسیاری از کشورهای جهان سوم وافر و مناسب است و بیشتر ضرباتی که نظام اجتماعی به ویژه سیستم آموزش و پرورش متحمل می‌گردد، به دلیل کمبود مهارت در استفاده از این امکانات به نفع آموزش و پرورش است. (آقازاده، ۱۳۹۴).

مشکل ترک تحصیل دانش‌آموزان در سنین مدرسه یکی از معضلات آموزش و پرورش کشور ما می‌باشد که همه ساله خانواده‌های زیادی گرفتار این معضل میشوند. در استان زنجان آمار مربوط به نرخ پوشش تحصیلی دوره دوم متوسطه در پنج ساله اخیر نشان می‌دهد، روند پوشش تحصیل در دوره‌ی دوم متوسطه نسبت به کشور رو به کاهش می‌باشد به گونه‌ای که طبق آمار نرخ پوشش برای استان در سال ۱۳۹۸ برابر با ۷۷٫۹۵ و برای کشور برابر با ۸۱٫۶۴ درصد می‌باشد، بنابراین نرخ پوشش تحصیلی استان کمتر از سطح کشور و میزان ترک تحصیل در دوره دوم متوسطه استان بالاتر از کشور می‌باشد. ترک تحصیل دانش‌آموزان با وضعیت اقتصادی جامعه و خانواده استان زنجان در ارتباط می‌باشد. این مشکل در مناطق عشایر و کمتر توسعه یافته بیشتر مشهود است. با توجه به فراهم شدن زمینه آموزش برای همه افراد در کشور اما هنوز پدیده ترک تحصیل در مناطق عشایر و به ویژه برای دختران از نمود بارزتری برخوردار است، که بیشتر آنها در فاصله ورود به مقطع متوسطه اول دچار ترک تحصیل زود هنگام می‌شوند. مناطق عشایر نشین شهرستان ماهنشان؛ با این مشکل مواجه است. ترک تحصیل دانش‌آموزان روستایی علل گوناگونی دارد که تاکنون در پژوهش‌های مختلف به آن پرداخته شده است. اما در این میان مقاله‌ای به بررسی روایت‌های افرادی که خود به طور مستقیم این چالش را تجربه کرده‌اند؛ پرداخته است. در این مقاله سعی شده با رویکرد تلیقی عوامل موثر بر این پدیده شناسایی شود.

در فرهنگ فارسی معین «باز ماندن» این‌گونه تعریف شده است: عقب ماندن، عقب افتادن، واپس افتادن، از کاری ماندن و به هدف نرسیدن، خسته شدن، بجا گذاشتن و بجا ماندن؛ بنابراین کودک بازمانده از تحصیل کسی است که از تحصیل عقب مانده است. در اصطلاح کودک بازمانده از تحصیل افراد بین سن ۶-۱۸ سال می‌باشند که به هر علتی وارد سیستم آموزشی نشده‌اند یا بعد از مدتی از آن خارج شده‌اند (نجاتی، ۱۳۹۰).

افراد بازمانده از تحصیل دو گروه هستند. گروهی مانند کودکان مناطق عشایری و روستاهای دور افتاده و کم جمعیت که از اول وارد سیستم آموزشی نمی‌شوند. به جز کودکان محروم مناطق عشایری و روستاها، تعداد کمی از کودکان و به خصوص در روستاها و حاشیه‌ی شهرها هم به دلیل نا آگاهی، تعصب و فقر والدین و بسیاری از عوامل دیگر، رنگ مدرسه را نمی‌بینند و اینها مطلقاً بی‌سوادند. گروه دوم افرادی هستند که در شش سالگی وارد مدرسه می‌شوند و بعد از چند سال تحصیل به دلایل مختلف ترک تحصیل می‌کنند. این افراد اغلب در سن کم وارد بازار کار شده و در شرایط نامناسب و ظالمانه مجبور به کار می‌شوند. اکثر بازماندگان از تحصیل در این گروه هستند (بلوچ و عبداللهی، ۱۳۹۱).

بورديو در کتاب "نظریه کنش: دالیل عملی و گزینش عقلانی" (۱۹۹۴) مفهوم فضای اجتماعی خود را به روشنی همپیوند با میدان زمینه می‌داند. "من هنگامی که از فضای اجتماعی کلی به مانند یک میدان زمینه، سخن میگویم منظورم این است، فضای اجتماعی که در عین حال هم یک حوزه قدرت است که اراده خود را بر عاملان اجتماعی که در ظل آن مشغولند تحمیل میکند و هم یک حوزه منازعه است که این عاملان درون آن بر رویارویی مشغولند؛ رویارویی با وسایل و اهداف متفاوت، بر حسب موقعیت هر یک از ساختار حروزه قدرت که می‌تواند سببی برای حفظ یا تغییر آن ساختار باشد» (بورديو، ۱۳۸۱: ۷۵).

باید توجه داشت که محیط مدرسه به خودی خود بی‌معناست. مدرسه، دانش و دانش آموز و تعاملات آن با خانواده و دوستان به عنوان رأس‌های مثلثی هستند که الزام و ملزوم یکدیگرند. جامعه از تعداد بی‌شماری میدان تشکیل شده است: میدان مدرسه، میدان خانواده، میدان دوستان. میدان نه به عنوان نظریه‌ای کلن، بلکه به عنوان ابزاری برای تبدیل مشکلات عملی به عمل عینی و تجربی به کار می‌آید. دانش آموزان سرمایه‌های دارند خود ترکیبی است از سرمایه‌های فرهنگی مانند فرهنگ خانواده و محیط دانش آموز و همچنین فرهنگ حاکم بر مدرسه و سرمایه اجتماعی مانند روابط و دوستی‌هایی که دانش آموز با دوستان، کارکنان مدارس و خانواده دارد. سرمایه فرهنگی والدین تأثیر بسزایی در موفقیت تحصیلی و در اختیار گرفتن کرسی بهترین رشته‌ها در دانشگاه‌های برتر توسط فرزندان آنها دارد. در تلقی بورديو از عادت واره و میدان "تغییر" پیامد منطقی این ارتباط است. تغییر در یکی ضرورتاً به تغییر در دیگری می‌انجامد.

مایکل یانگ و پارادایم تفسیری وی نیز بر عوامل اجتماعی مؤثر بر فرایند تولید و کنترل شناخت تأکید دارد، لذا برای مطالعه شرایطی که در آن یادگیری روی می‌دهد، بسیار مناسب است. رهیافت تفسیری به چند دلیل در مطالعه این موارد اهمیت بسزایی دارد؛ ۱. مطالعه محیط‌های یادگیری: چگونگی رابطه سلسله‌مراتبی معلم و دانش آموز، ارتباط نمادین مابین معلم و دانش آموز؛ ۲. تعامل در کال در: این که چگونه معلمان آگاهانه‌ی را ناآگاهانه انتظارات خود را به دانش آموزان منتقل می‌کنند؛ و ۳. زبان مورد استفاده: کمک به فهم رابطه زبان و موفقیت تحصیل (شرارح پرور، ۱۳۸۶: ۱۰۵).

در مواجهه با چند علتی بودن ترک تحصیل، تلاش‌هایی برای تعیین متغیرهایی که نرخ ترک تحصیل فعلی را توضیح دهند ساخته شده است و عللی که دانش آموزان را به تکمیل نکردن بالاتر سوق می‌دهد، مطالعات تعلیم و تربیت که منجر به دیدگاه‌های مختلفی شده است و توسعه ابزارهایی که به تصمیم‌گیرندگان اجازه می‌دهد تا یک دیدگاه کل‌نگر پیشگیری و کاهش ترک تحصیل اقدام کنند (کهیم و همکاران، ۲۰۱۹).

تحقیقات بر متغیرهای خاص در شکل‌گیری ترک تحصیل بر اساس شرایط فردی دانش آموز مانند سن، جنسیت، وضعیت تاهل، محیط خانواده، انگیزه‌های درونی و خودتنظیمی تحصیلی (به عنوان مثال، Arias-Velandia, 2017; Ghignoni, 2017). همکاران، ۲۰۱۸، بهر و همکاران، ۲۰۲۰؛ پیشینه اجتماعی-اقتصادی دانش آموز نمونه‌ای از قشر اجتماعی-اقتصادی محل سکونت، درآمد خانواده، وابستگی اقتصادی و محیط کلان اقتصادی کشور (به عنوان مثال، کنتراس، 2017؛ پالاسیو و همکاران، ۲۰۲۰؛ اشمیت و همکاران، ۲۰۲۰)؛ صلاحیت‌های قبل از ورود به آموزش، متوسطه‌آموزان‌های فارغ‌التحصیلی مدرسه، میزان رضایت از آموزش برنامه و تعداد دروسی که همزمان گذرانده شده است (به عنوان مثال، گوزمان، و همکاران، ۲۰۲۰؛ هایدیش، ۲۰۱۸)؛ و در نهایت، شرایط نهادی در رابطه با منابع فن‌آوری و آموزشی ارائه شده توسط موسسه آموزشی، سطح تعامل با معلمان و دانش آموزان و مدل آموزشی (به عنوان مثال، آرمسترانگ و همکاران، ۲۰۱۸؛ چوی و کییم، ۲۰۱۱).

در تحقیق انجام گرفته در سال ۲۰۱۶ ساهین و همکارانش در تحقیقی با عنوان علل «غیبت‌گرایی و ترک تحصیلی دانش‌آموزان» در ترکیه عواملی از قبیل روابط بیچه و والدین در خانواده، مشکلات اقتصادی و مشکلات درون خانواده، نگاه به تعلیم و تربیت، روابط مدیر و معلم با دانش‌آموزان و چگونگی تعامل معلم با دانش آموز در درون کلاس را به عنوان دلایل اصلی ترک تحصیلی بیان کرده‌اند. نتایج مطالعه هرناس و همکارانش (۲۰۱۶) با عنوان، «آیا با شرایط رفاهی میتوان به جنگ ترک تحصیلی دانش‌آموزان رفت؟» نشان میدهد که به شدت بین شرایط رفاه

اقتصادی و اجتماعی و میزان ترک تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. بعد زمان را می‌توان به طور غیرمستقیم در پیش بینی ترک تحصیل با استفاده از ویژگی‌های ورودی موجود در یک پنجره زمانی خاص که امکان انتخاب یک شکل مناسب مداخله را فراهم می‌کند، گنجانده (Drlik et al., 2021)

یادگیری ماشینی ابزاری امیدوارکننده برای ایجاد یک مدل پیش‌بینی‌کننده برای ترک تحصیل دانش‌آموزان است و به مقامات مسئول هشدار می‌دهد تا اقدامات جایگزینی را برای دانش‌آموزانی که در معرض خطر ترک تحصیل هستند، انجام دهند. (Del Bonifro et al., 2020) یکی از موضوعاتی که در رشته‌های بررسی داده‌های آموزشی (EDM) و تجزیه و تحلیل یادگیری (LA) بسیار مورد تحقیق قرار گرفته است، پیش‌بینی موفقیت یا عدم موفقیت در یادگیری دانش‌آموزان است (Prenkaj et al., 2020). علاوه بر این، در میان نوجوانان، انعطاف‌ناپذیری روانی با بی‌ثباتی عاطفی و همچنین مشکلات درونی و بیرونی، رضایت کمتر از زندگی و سطوح بالاتر بیماری‌های جسمانی مرتبط است. (Oppo et al., 2019; Szemenyei et al., 2020) در فنلاند، نوجوانان پس از تکمیل آموزش پایه اجباری، می‌توانند از بین دو گزینه آموزش کمکی در سطح بالاتر (متوسطه) انتخاب کنند: یک مسیر تحصیلی یا یک مسیر شغلی. (Ministry of Education and Culture, 2021)

مسیر آکادمیک آموزش عمومی را ارائه می‌دهد، اما دانش‌آموزان را برای هیچ شغل خاصی آماده نمی‌کند. مسیر شغلی شامل مهارت‌های کمکی در سطح بالاتر (متوسطه) است و مهارت‌های پایه‌ی مورد نیاز در این زمینه را نیز فراهم می‌کند. قبل از رفتن به آموزش متوسطه، یک فارغ‌التحصیل از آموزش ابتدایی اجباری می‌تواند آموزش پایه اضافی داوطلبانه را در پایه دهم بگذراند یا آموزش مقدماتی را برای آموزش متوسطه عالی آکادمیک یا شغلی کامل کند (Ministry of Education and Culture, 2021).

علی‌رغم تلاش‌های مختلف برای ادامه تحصیل، تعطیلی‌ها همچنان باعث کاهش یادگیری قابل توجهی می‌شود (Rogers & Sabarwal, 2020).

از آنجایی که فرزندان خانوارهای فقیر به دلیل ابزارهای دیجیتال ناکافی، اتصال به اینترنت، و بالاتر از همه سطح پایین آموزشی والدین، آسیب پذیرتر هستند (Kuhfeld et al., 2020; Mundy & Hares, 2020). در نتیجه، این کودکان ممکن است در نهایت با یادگیری و تحصیلات پایین مواجه شوند. (Lustig et al., 2020)

اخیراً در پاسخ به بحران کووید ۱۹، برخی از مطالعات تأثیر همه‌گیری را بر نتایج یادگیری و ترک تحصیل از کشورهای دیگر نیز تحلیل کرده‌اند (Azevedo, Hasan, Goldemberg, Iqbal, & Geven, 2020; Dorn, Hancock, Sarakatsannis, & Viruleg, 2020).

با این حال، این تأثیر در خانواده‌های کم‌درآمدی که کمبود یادگیری بیشتر و نرخ ترک تحصیل بالاتری دارند، بیشتر خواهد بود. (Kuhfeld et al., 2020; Chetty, Friedman, Hendren, & Stepner, 2020; Rogers & Sabarwal, 2020). به طور مشابه، نابرابری دیجیتال و بی‌تجربه‌گی معلمان در ارائه آموزش از راه دور با کیفیت بالا بر فرصت‌های یادگیری دانش‌آموزان تأثیر منفی می‌گذارد (Kay et al., 2020). In India's case, Alvi and Gupta (2020).

روش پژوهش

جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر شامل کلیه‌ی دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه عشایر کوچنده شهرستان ماهنشان واقع در استان زنجان می‌باشد که از تحصیل بازمانده‌اند. به منظور تعیین حجم نمونه‌ی پژوهش از فرمول تعیین حجم نمونه‌ی با توجه به حجم جامعه‌ی آماری طبق اطلاعات موجود در اداره آموزش و پرورش استان زنجان (۳۳۷)، حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران تعداد نمونه لازم ۱۲۷ برآورد شد. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌ی محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه که توسط دانش‌آموزان بازمانده از تحصیل تکمیل گردید، شامل دو بخش کلی بود. در قسمت بالای این پرسشنامه با رعایت کامل اصل محرمانه بودن اطلاعات، فرد می‌بایست به تکمیل اطلاعات کلی در رابطه با نوع شغل پدر، میزان درآمد خانواده، تعداد افراد خانواده، میزان سواد والدین، زبانی که خانواده با آن در خانواده صحبت می‌کنند و محدوده‌ی محل زندگی (به منظور بررسی کیفیت محل زندگی) اقدام می‌کرد. شاخص‌های ارائه شده در پرسشنامه با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و پیشینه تحقیق گردآوری شده است. قسمت دوم این پرسش نامه شامل ۲۷ سؤال بود که فرد می‌بایست با زدن علامت به سؤالات پاسخ می‌داد. این سؤال در رابطه با ۴ عامل احتمالی موثر در بازماندگی از تحصیل یعنی عوامل اقتصادی، فردی، خانوادگی و آموزشی بود. روایی سؤالات از طریق دریافت نظرات متخصصین و اصلاحات لازم انجام شد، همچنین برای ارزیابی سطح پایایی تعداد ۲۵

پرسشنامه تکمیل و مقدار پایایی براساس روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید. اطلاعات جمع‌آوری شده به وسیله نرم‌افزار SPSS پردازش و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و تحلیل اطلاعات و داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام گرفته است. در بررسی تجزیه و تحلیل داده‌ها در قسمت توصیفی از فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در بخش تحلیل استنباطی ابتدا با استفاده از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و فریدمن مورد تحلیل قرار گرفت.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان ماهنشان از شمال به شهرستان زنجان، از شمال غربی به شهرستان چارویماق (استان آذربایجان شرقی)، از غرب به شهرستان تکاب (استان آذربایجان غربی)، از شرق به شهرستان زنجان، از جنوب شرقی به شهرستان ایجرود و از جنوب به شهرستان بیجار (استان کردستان) محدود می‌شود. این شهرستان در ۴۷ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۵۶ دقیقه درازای شرقی و ۳۶ درجه و ۲۱ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۵۹ دقیقه پهناى شمالی واقع شده است. مرکز این شهرستان نیز در ۴۷ درجه و ۴۰ دقیقه درازای شرقی و ۳۶ درجه و ۴۵ دقیقه و ارتفاع ۱۳۰۰ متری از سطح دریا واقع شده است.

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی بدست آمده در ارتباط با سن دانش آموزان ترک تحصیل کرده نشان می‌دهد، ۲۵،۴۵ درصد ۱۶ سال، ۴۷،۴۸ درصد ۱۷ سال، ۲۷،۰۵ درصد ۱۸ سال سن داشته‌اند. میانگین سنی سرپرست‌های خانوار نیز برابر با ۴۲،۶۷ سال و میانگین سنی مدیران پاسخ دهنده برابر با ۳۹،۴ سال می‌باشد. یافته‌های توصیفی بدست آمده در ارتباط با وضعیت تاهل دانش آموزان ترک تحصیل کرده نشان می‌دهد، ۲۶ درصد دانش آموزان متاهل و ۷۴ درصد نیز مجرد می‌باشند. یافته‌های توصیفی بدست آمده در ارتباط با تحصیلات پدر خانوار نشان می‌دهد، ۱۱/۵۳ درصد خانوارها بیسواد، ۲۰/۸۲ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۲/۲۸ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۸/۹۶ درصد دارای تحصیلات دبیرستان، ۱۹/۷۶ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۳/۷۱ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم و ۲/۹۱ درصد نیز دارای تحصیلات لیسانس می‌باشند.

پس از مرتب‌سازی داده‌های خام برای پردازش و تحلیل داده‌ها، ماتریس داده‌ها در نرم‌افزار SPSS ایجاد گردید. در تحلیل از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردیده است. در گام اول، برای شناسایی تناسب داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی از شاخص کایزر-مایر-اولکین و بارتلت استفاده شده است. این شاخص در بازه صفر تا یک قرار دارد و حداقل مقدار قابلیت اطمینان آن برای انجام تحلیل عاملی عدد ۰/۵ است. میزان شاخص برابر ۰/۵۳۳ به دست آمده است که نشان‌دهنده قابلیت اطمینان داده‌ها و کفایت حجم نمونه است.

جدول ۰۱. آزمون کایزر-مایر-اولکین و بارتلت و کفایت نمونه‌گیری

شاخص کایزر-مایر-اولکین		
۰/۵۳۳		
۶۵۴/۱۸۹	مجذور خی	آزمون
۳۲۵	درجه آزادی	بارتلت
۰/۰۰۰	سطح معناداری	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

برای شناسایی الگوهای ذهنی مشارکت‌کنندگان، تحلیل عاملی به شیوه اکتشافی با استفاده از ماتریس همبستگی انجام شده است. از روش مؤلفه‌های اصلی و سپس از روش واریماکس نیز برای چرخش عامل استفاده شده است. سرانجام تعداد ۵ عامل یا دیدگاه با مجموع همه‌داشت تجمع ۶۶/۰۱۴ درصد شناسایی شده است (جدول شماره ۲).

1. Kaiser-Mayer-Olkin, KMO & Bartlett's Test

جدول ۲. مقدار ویژه و همه‌داشت عامل‌های چرخیده

عامل (ذهنیت)	مقدار ویژه	همه‌داشت
اقتصادی	۵/۱۰۹	۲۴/۵
آموزشی	۳/۸۴۷	۱۸/۶۴۲
فردی	۳/۵۱۳	۱۵/۷۴۳
خانوادگی	۳/۳۹۱	۱۴/۲۷۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

عامل اول: متغیرهای اقتصادی

عامل اول مجموعه متغیرهای اقتصادی می باشد که شامل ۸ متغیر اساسی می باشد. این عامل تعداد چهار متغیر با امتیاز عاملی بالای ۰/۷ به‌عنوان مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی‌شده در این دیدگاه هستند که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی‌شده در دیدگاه اکتشافی اول

امتیاز عاملی	گزاره
۰/۸۴۹	پائین بودن سطح درآمد خانوار
۰/۸۰۶	اشتغال دانش آموز
۰/۸۰۱	موقتی بودن شغل سرپرست خانوار
۰/۷۱۴	فصلی بودن شغل سرپرست خانوار
۰/۶۲۱	سطح پائین تغذیه دانش امور و اعضای خانوار
۰/۵۶۸	بیکاری سرپرست خانوار
۰/۴۲۷	کمک به کاهش بار مالی خانوار
۰/۶۸۷	بالا بودن هزینه تحصیل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

عامل دوم: متغیرهای آموزشی

عامل دوم شامل مجموعه متغیرهای آموزشی می باشد که شامل ۵ متغیر می باشد، در این عامل متغیر دوری مدرسه از محل سکونت با بار عاملی ۰/۸۵۱ مهم‌ترین متغیر شناسایی شد.

جدول ۴. مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی‌شده در دیدگاه اکتشافی دوم

امتیاز عاملی	گزاره
-۰/۸۵۱	دوری مدرسه از محل سکونت
-۰/۸۳۱	فقدان امکانات آموزشی مناسب در مدارس
-۰/۷۸۴	برخورد نامناسب معلمان و کادر اجرایی مدرسه با دانش آموز
-۰/۷۸۲	تعداد زیاد دانش آموزان کلاس
-۰/۷۸۲	کمبود و یا عدم حضور معلم در مدرسه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

عامل سوم: متغیرهای خانوادگی

عامل سوم شامل متغیرهای خانوادگی می باشد که و نیز تعداد ۸ گزاره مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی‌شده در این دیدگاه را تشکیل می‌دهند.

جدول ۵. مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی شده در دیدگاه اکتشافی سوم

امتیاز عاملی	گزاره
-۰/۷۶۷	ازدواج دانش آموز
-۰/۷۸۴	افسردگی (در صورتی که وجود آن را روان پزشک تایید کرده باشد)
-۰/۷۱۶	پائین بودن امید به آینده
-۰/۷۷۶	پائین بودن انگیزه تحصیلی
-۰/۸۱۳	تشویق و اثر گذاری دوستان به ترک تحصیل
-۰/۷۲۸	فوت پدر یا مادر
-۰/۷۳۶	طلاق والدین
-۰/۸۵۱	داشتن بیماری زمینه ای مانند دیابت، ام اس و...

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

دیدگاه چهارم: متغیرهای آموزشی

دیدگاه چهارم شامل متغیرهای آموزشی می باشد که ۵ متغیر در این گروه جای گرفته است.

جدول ۶. مهم‌ترین گزاره‌های شناسایی شده در دیدگاه اکتشافی چهارم

امتیاز عاملی	گزاره
-۰/۸۱۳	دوری مدرسه از محل سکونت
-۰/۸۰۳	فقدان امکانات آموزشی مناسب در مدارس
-۰/۷۸۹	برخورد نامناسب معلمان و کادر اجرایی مدرسه با دانش آموز
-۰/۷۶۹	تعداد زیاد دانش آموزان کلاس
-۰/۷۶۳	کمبود و یا عدم حضور معلم در مدرسه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در ادامه تحقیق جهت بررسی و شناخت شاخص های مؤثر بر بازماندگان از تحصیل و در ابعاد چهارگانه از آزمون فریدمن استفاده شده است، نتایج نشان می دهد، بالاترین میانگین مربوط به بعد آموزشی و اقتصادی و کمترین مربوط به ابعاد فردی و خانوادگی می باشد. همچنین با توجه به آماره آزمون و سطح معناداری تفاوت معناداری بین میانگین رتبه ای شاخص ها وجود دارد.

جدول ۷. بررسی و شناخت شاخص های مؤثر بر بازماندگان از تحصیل در ابعاد چهارگانه

میانگین رتبه ای	شاخص
۷,۴۷	اقتصادی
۷,۳۴	آموزشی
۵,۵۴	فردی
۵,۲۱	خانوادگی
۱۰,۳۱	آماره آزمون
۰/۰۰۰	سطح معناداری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نتیجه گیری

بسیاری از دانش آموزان از انگیزه های لازم و کافی برای درس خواندن و یادگیری برخوردار نیستند و در رأس همه دلایلی که آنان را نسبت به تحصیل، درس و کتاب بی انگیزه کرده است نگرش ها و باورهای غلطی است که بعضاً در محیط خانواده فرا گرفته اند. برخی رفتارهای غلط و

ناآگاهی‌های والدین، مهمترین و اصلی‌ترین عامل انگیزه در پیشرفت تحصیلی را در درون فرزندان از بین برده است. هنگامی که خانواده‌ها از نقش نظارتی خود در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی فرزندان غافل می‌شوند، وقتی در درون خانه نگرش‌ها و باورهای غلطی دربارهٔ تحصیل و علم آموزی در ذهن فرزندان شکل می‌گیرد، وقتی حمایت خانواده‌ها از فرزندان در دوره‌های مختلف کمرنگ و یا از بین رفته است، وقتی محیط‌های خانوادگی بعضاً به محیط‌های سرد و بی‌روح مبدل گشته‌اند و گاهی والدین از وضعیت تحصیلی فرزندان خود بی‌خبرند و ارتباط والدین و فرزندان به دلایل متعددی هم چون اشتغال تمام وقت والدین در بیرون از خانه، به حداقل ممکن رسیده است دیگر چه انتظاری می‌توان داشت که چرخ مؤفقت تحصیلی فرزندان بدرستی و در جهت مثبت پیش رود و طبیعتاً انگیزه تحصیلی آنها نیز پایین خواهد بود و کمتر به دنبال این خواهند بود که درس خود را ادامه بدهند و از تحصیل باز خواهند ماند.

فقر و فشار اقتصادی ممکن است باعث شود تحصیل کردن و فراهم کردن شرایط تحصیل برای دانش‌آموزان به یک بار اقتصادی برای خانواده‌ها تبدیل شود. بنابراین برخی خانواده‌ها ترجیح می‌دهند که فرزندانشان به مدرسه نروند و یا اینکه خود آن‌ها از مدرسه بیرون آمده و به بازار کار می‌پیوندند. همچنین می‌توان گفت معلمانی که صلاحیت حرفه‌ای لازم را برای تدریس با دانش‌آموزان ندارند، زمینه را برای ترک تحصیلی دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. در واقع وقتی معلمان با روش‌های هدایت و راهنمایی دانش‌آموزان آشنایی کمتری دارند و به توانایی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان توجه کمتری می‌کنند، توانایی استفاده صحیح از تشویق و تنبیه دانش‌آموزان را نخواهد داشت و این امر باعث ترک تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود.

عدم امکانات و تسهیلات مطلوب آموزشی یکی دیگر از عوامل مؤثر در ترک تحصیلی دانش‌آموزان است. کمبود معلمان مجرب و توانا در انتقال مطالب و موضوع‌های درس به دانش‌آموزان، وجود ضعف در روش‌های تدریس و تکیه بر محفوظات، تراکم جمعیت در کلاس، فشردگی برنامه‌های درسی و کمک آموزشی، دوری مدرسه از محل سکونت و ده‌ها مسئله دیگر در مورد شرایط نامطلوب آموزشی و همچنین امکانات و تسهیلات تحصیلی نامناسب، از عوامل قابل توجه در ایجاد ترک تحصیلی است.

از طرف دیگر شرایط اجتماعی از قبیل بیکاری رایج در بین تحصیل کرده‌ها شرایط و باورهایی را به وجود می‌آورد که آن‌ها را به سمت ترک تحصیل سوق می‌دهد. یعنی آن‌ها امید خود را برای انتخاب شغل مناسب از دست می‌دهند و به جای اینکه سال‌های طولانی در مدرسه و دانشگاه بمانند، ترجیح می‌دهند زودتر پول در بیاورند. همچنین با ادامه یافتن شرایط بد خانوادگی و فردی، کودک یا نوجوان کم‌کم به این نتیجه می‌رسد که بهتر است از مدرسه خارج شود. برخی دیگر از نوجوانان با سودای پولدار شدن زودتر از هنگام از مدرسه خارج می‌شوند. این باور را دارند که آموزش راه آن‌ها را برای رسیدن به موفقیت مسدود می‌کند. بنابر این آن‌ها گرایش به ترک از تحصیل خواهند داشت. براساس شواهد یکی از معمول‌ترین علل ترک تحصیل دانش‌آموزان فقر اقتصادی است و کودکان و نوجوانان زیادی هستند که بدلیل فقر و تنگدستی خانواده‌ها خود به ناچار نان آور خانه شده و به جای اینکه هزینه‌ای بر هزینه‌های خانواده خود بیفزایند با درآمد هر چند اندک کمک حال آنان خواهند شد. سواد پایین والدین دانش‌آموزان، نبود مدرسه در نزدیکی محل سکونت، عدم رضایت والدین برای فرستادن فرزندان به ویژه دختران به مدارس شبانه روز و یا محلی خارج از محل زندگی خود و دارا بودن بیماری و مشکلات جسمی دانش‌آموز از دیگر عللی است که بسیاری از دانش‌آموزان را مجبور به ترک تحصیل می‌کند.

منابع

بلوچ‌زهی، عبدالغفار و عبداللهی، حسین (۱۳۹۵)، عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان سیستان بلوچستان و ارائه راهکارهایی برای پیشگیری از آن در سال تحصیلی ۹۵-۹۴. اولین کنگره ملی توانمندسازی جامعه در حوزه جامعه‌شناسی علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی.

نجاتی، محمدحسین. (۱۳۹۰). کودکان بازمانده از تحصیل، واقعیت خاموش ایران، روزنامه شرق، ۹(۱۳).

اسحاقی، فرشید. (۱۳۹۲). ۱۴۰ هزار کودک ایرانی از تحصیل بازمانده‌اند، روزنامه قانون، ۱(۱۳۳)، ۱۰.

آقازاده، احمد. (۱۳۹۴). مسائل آموزش و پرورش ایران، تهران: انتشارات سمت.

However, the effect will be more profound in low income families with greater learning deficits and higher dropout rates (Kuhfeld et al., 2020; Chetty, Friedman, Hendren, & Stepner, 2020; Rogers & Sabarwal, 2020).

Alvi, M., & Gupta, M. (2020). Learning in times of lockdown: How Covid-19 is affecting education and food security in India. *Food security*, 12(4), 793–796.

- Análisis bibliométrico de estudios sobre factores socioeconómicos en estudiantes universitarios. *Educ. Educ.* 23, 355–375. doi:10.5294/ edu.2020.23.3.1.
- Arias-Velandia, N., Rincón-Báez, W. U., and Cruz-Pulido, J. M. (2018). DESEMPEÑO DE MUJERES Y HOMBRES EN EDUCACIÓN SUPERIOR
- Armstrong, S. N., Early, J. O., Burcin, M. M., Bolin, K., Holland, N., and No, S. (2018). New Media Tools Impact on Online, Health Science Students' Academic Persistence and Support: Lessons Learned from Two Pilot Studies. *TechTrends* 62, 266–275. doi:10.1007/s11528-018-0261-1
- Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Iqbal, S. A., & Geven, K. (2020). Simulating the Potential Impacts of COVID-19 School Closures on Schooling and Learning Outcomes. World Bank.
- Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Iqbal, S. A., & Geven, K. (2020). Simulating the Potential Impacts of COVID-19 School Closures on Schooling and Learning Outcomes. World Bank.
- Becerra, M., Alonso, J. D., Frias, M., Angel-Urdinola, D., and Vergara, S. (2020). Latin America and the Caribbean: Tertiary Education. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/720271590700883381/COVID-19-Impact-on-Tertiary-Education-in-Latin-America-and-the-Caribbean>.
- Behr, A., Giese, M., Tegum Kamdjou, H. D., and Theune, K. (2020). Dropping Out of university: a Literature Review. *Rev. Educ.* 8, 614–652. doi:10.1002/rev3.3202.
- Chetty, R., Friedman, J. N., Hendren, N., & Stepner, M. (2020). Real-time economics: A new platform to track the impacts of COVID-19 on people, businesses, and communities using private sector data. NBER Working Paper, 27431.
- Choi Á, Calero J. (2018) Early School Dropout in Spain: Evolution During the Great Recession. In: Malo M., Moreno Mínguez A. *European Youth Labour Markets*. Springer, Cham, 143-156.
- Choi, H. J., and Kim, B. U. (2018). Factors Affecting Adult Student Dropout Rates in the Korean Cyber-University Degree Programs. *J. Continuing Higher Education* 66, 1–12. doi:10.1080/07377363.2017.1400357
- Contreras, C. (2018). Rendimiento académico de los alumnos de último año de Licenciaturas presenciales e Ingeniería de la Facultad Multidisciplinaria de
- Del Bonifro, F., Gabbrielli, M., Lisanti, G., & Zingaro, S. P. (2020). Student dropout prediction. In *International conference on artificial intelligence in education*.
- Dorn, E., Hancock, B., Sarakatsannis, J., & Viruleg, E. (2020). COVID-19 and student learning in the United States: The hurt could last a lifetime. McKinsey & Company.
- Drlik, M., Munk, M., & Skalka, J. (2021). Identification of changes in VLE stakeholders' behavior over time using frequent patterns mining. *IEEE Access*, 9, 23795–23813.
- Fang, S., & Ding, D. (2020). The efficacy of group-based acceptance and commitment therapy on psychological capital and school engagement: A pilot study among Chinese adolescents. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 16, 134–143.
- Ghignoni, E. (2017). Family Background and university Dropouts during the Crisis: the Case of Italy. *High Educ.* 73, 127–151. doi:10.1007/s10734-016-0004.
- Guzmán, A., Quecano, L. I., Segovia- García, N., and Rodríguez-Cánovas, B. (2020a). “Abandono estudiantil en Educación Superior y su relación con la comunicación en programas de modalidad virtual: Colombia,” in *La comunicación especializada del siglo (McGraw-Hill Interamericana de España)*, XXI, 939–957.
- Heidrich, L., Victória Barbosa, J. L., Cambuzzi, W., Rigo, S. J., Martins, M. G., and dos Santos, R. B. S. (2018). Diagnosis of Learner Dropout Based on Learning Styles for Online Distance Learning. *Telematics Inform.* 35, 1593–1606. doi:10.1016/j.tele.2018.04.007
- Hernæs, Qystein, Markussen, Simen, Røed, Knut. (2016). Can Welfare Conditionality Combat High School Dropout? IZA Discussion Paper No. 9644.
- Ilobasco durante el ciclo I - 2017. *Anuario de Investigación* 7, 125–139.
- Kuhfeld, M., Soland, J., Tarasawa, B., Johnson, A., Ruzek, E., & Liu, J. (2020). Projecting the potential impacts of COVID-19 school closures on academic achievement. *EdWorking Paper*, no. 20–226.
- Kuhfeld, M., Soland, J., Tarasawa, B., Johnson, A., Ruzek, E., & Liu, J. (2020). Projecting the potential impacts of COVID-19 school closures on academic achievement. *EdWorking Paper*, no. 20–226.
- Lustig, N., Neidhofer, G., & Tommasi, M. (2020). Short and Long-Run Distributional Impacts of COVID-19 in Latin America (No. 2013).
- Marquez-Vera, C., Morales, C. R., and Soto, S. V. (2013). Predicting School Failure
- Ministry of Education and Culture. (2021). Suomen koulutusjärjestelmä a [Finnish Educational System]. Retrieved 13th May, 2021 from: <https://minedu.fi/koulutusjarjestelma>.

- Ministry of Education and Culture. (2021). Suomen koulutusjärjestelmä [Finnish Educational System]. Retrieved 13th May, 2021 from: <https://minedu.fi/koulutusjarjestelma>
- Oppo, A., Schweiger, M., Ristallo, A., Presti, G., Pergolizzi, F., & Moderato, P. (2019). Mindfulness skills and psychological inflexibility: Two useful tools for a clinical assessment for adolescents with internalizing behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 28(12), 3569–3580
- Orellana, D., Segovia, N., and Cánovas, B. R. (2020). El abandono estudiantil en programas de educación superior virtual: revisión de literatura. *Revista de la Educación Superior* 49, 45–62. Available at: <http://resu.anuies.mx/ojs/index>.
- Palacio Sprockel, L. E., Vargas Babilonia, J. D., and Monroy Toro, S. L. (2020). <http://resu/article/view/1124> (Accessed May 28, 2021).
- Prekaj, B., Velardi, P., Stilo, G., Distanti, D., & Faralli, S. (2020). A survey of machine learning approaches for student dropout prediction in online courses. *ACM Computing Surveys*, 53(3), 1–34.
- PRESENCIAL, VIRTUAL Y A DISTANCIA EN COLOMBIA - Women and Men Performance in Face-To-Face, Virtual and Distance Higher Education in Colombia. *pnrm* 12, 57–69. doi:10.15765/pnrm.v12i22.1142.
- Rogers, F. H., & Sabarwal, S. (2020). The COVID-19 Pandemic: Shocks to Education and Policy Responses (No. 148198, pp. 1-56). The World Bank.
- Şahin, Şeyma, Zeynep, Arseven, Abdurrahman Kılıç. (2016). Causes of Student Absenteeism and School Dropouts. *International Journal of Instruction*, Vol.9, No.1.
- Schmitt, J., Fini, M. I., Bailer, C., Fritsch, R., and Andradede, D. F. d. (2020). WWH-dropout Scale: when, Why and How to Measure Propensity to DropOut of Undergraduate Courses. *Jarhe* 13, 540–560. doi:10.1108/JARHE-01-2020-01-0001.
- Szemenyei, E., Reinhardt, M., Szabo, E., Szabo, K., Urbán, R., Harvey, S. T., & Kokonyei, G. (2020). Measuring psychological inflexibility in children and adolescents: Evaluating the avoidance and fusion questionnaire for youth. *Assessment*, 27(8), 1810–1820.
- Torani, H., & Arefnejad, S. (2017). Investigating barriers and methods of attracting school dropouts in rural areas and Nomadic. *Quarterly Journal of Education*. 33(4): 31-48.
- UNESCO. (2020). Education post-COVID-19: Extraordinary Session of the Global Education Meeting (2020 GEM). New York: UNESCO. Available at: https://en.unesco.org/sites/default/files/gem2020-extraordinary_session-background-document-en.pdf (Accessed February 15, 2021).

How to Cite:

Mozafari, Siddiqeh and Cheraghi, Mehdi. (2022). Analyzing the factors on the dropout of secondary school students in nomadic areas of Mahenshan County. *Studies of Nomads Area Plannig*, 2(2), 151-160.

ارجاع به این مقاله:

مظفری، صدیقه و چراغی، مهدی. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان در مقطع متوسطه مناطق عشایر شهرستان ماهنشان. *مطالعات برنامه‌ریزی قلمرو کوچ‌نشینان*، ۲(۲)، ۱۵۱-۱۶۰.

Research Article

Analyzing the factors on the dropout of secondary school students in nomadic areas of Mahenshan County

Siddiqeh Mozafari- Master's student in Geography and Rural Planning, Zanjan University, Zanjan, Iran.

Mehdi Cheraghi* - Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, Zanjan University, Zanjan, Iran.

Receive Date: 21 July 2022
Accept Date: 17 October 2022

ABSTRACT

Introduction: Acquisition is the starting point for the growth of knowledge and people and the movement of societies towards sustainable development. For this reason, societies with a lower education rate face more problems in today's world, and their movement is towards progress.

Purpose of the research: The research aimed to find the factors affecting the dropouts of second-year high school students in the nomadic areas of Mahenshan County, Zanjan Province.

Methodology: The type of research is applied and descriptive-analytical. The statistical population of the research is the students who left school in the nomadic areas of Mahenshan County, where 127 school dropouts were selected as a sample. The collection method was library and field (questionnaire), and descriptive and inferential statistics (exploratory factor analysis and Friedman's test) were used to analyze the information.

Geographical area of research: The research scope includes the nomadic areas of Mahenshan.

Results and discussion: The research findings show that economic factors with a specific value of 5.109 and a justification percentage of 25.5% are the most important factors in the dropout of students in the nomadic areas of Zanjan province.

Conclusion: Friedman's test showed that the highest scores are related to economics and the lowest are related to individual and family educational dimensions. Also, according to the test statistic and significance level, there is a significant difference between the ranks of the indicators. The lack of suitable educational facilities is another effective factor in students dropping out of school. Following them are the issues such as experienced and capable teachers in conveying lesson materials and topics to students, the existence of weakness in teaching methods and relying on reservations, teaching the crowd in the classroom, educational programs and educational assistance, the distance of the school from the place of residence.

KEYWORDS: School dropouts, human development, poverty, Zanjan Province.